

**“ELMA AĞACI” MASALI ÜZERİNDE MİTOLOJİK BİR ÇÖZÜMLEME
DENEMESİ**

**A MYTHOLOGICAL ANALYSIS EXPERIMENT ON THE FAIRY
TALE OF "ELMA AĞACI"**

Fadime TİKBAŞ APAK¹

ÖZET

Meraklılarına büyüdü bir dünyanın kapılarını aralayan masallar, onları üreten toplulukların bilinç ve hayal gücüyle örülüdür. Bu örgüyü çözme uğraşı olarak adlandırılabilir masal çözümlemeleri, sözkonusu toplulukların dünyayı, kendilerini ve kendileri dışındakileri nasıl algıladıklarını, neyi sorun olarak görüp bu sorunları nasıl çözüme kavuşturduklarını içeren sonuçlar barındırır.

Çalışmada Umay Türkeş Günay'ın “Elazığ Masalları” adlı eserinden seçilen “Elma Ağacı” masalı üzerinde mitoloji kaynaklı bir çözümleme denemesi yapılmakta bu sayede masalarda var olan örgü-örtü açığa çıkarılmaya çalışılmaktadır. Elma, ejderha, küçük kardeş, dağ, kuyu, tüy, koç, kavak, Anka üzerinde durulan başlıklardandır.

Anahtar Kelimeler : Mitoloji, Masal, Kollektif Bilinç, Çözümleme, “Elma Ağacı”.

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi.
fadime.tikbasapak@omu.edu.tr

ABSTRACT

Fairy tales open a door to a magical world to their curiouses. They are wovened with their producer's consiousness and imaginative. Fairy tale analysis which is named as releasing a path involves people's perception about world, other worlds and themselves also problems and solvings.

In the study "Elma Ağacı" fairytale is chosen for mythological analysis. It is occured in "Elazığ Masalları". In this way path or overlaying is waived on fairytales. Apple, dragon, little brother, mountain, well, feather, wether, Anka are one of the disscussing topics.

Key Words : Mythology, Fairy Tale, Collective Consciousness, Analysis, "Elma Ağacı".

Masalları, kendilerini sembol dili aracılığıyla ifade eden geçmiş zaman bilgelikleri ve özdeyişleri olarak niteleyen Erich Fromm (2014: 9), masalın içeriğinde içsel ruhbilimsel olgular simgesel bir biçimde cisimleşir diyen Bettelheim'le (Bettelheim 1999'dan aktaran Sarı-Ercan 2008: 25) aynı noktaya temas eder. Her iki araştırmacı da günümüz masal araştırmacılarına bu bilgelikleri çözmek ve sembolleri-simgeleri yorumlamak üzere bir merak kapısı açar. Bettelheim; masalların, genellikle kolektif bir bilinç tarafından, bilincin ve bilinçaltının insanlığın hangi problemlerini evrensel görüyorsa ona göre biçimlendirilmesinin ve bu problemler için uygun görünen çözümlerin üretilmesinin sonucu(Bettelheim 1999'dan aktaran Ölçer 2003: 8) olduğunu ekleyerek yorumların bir sorun-çözüm ekseninde gelişebileceği düşüncesini uyandırır. Masalların zihinle ve bilinçle bağlantılı olarak hayal gücünün bir ürünü (Sarı-Ercan 2008: 31) olduğu kabulü bu anlatılara sahip topluluklarının kafalarını nelere yordukları hakkında da bilgi verir. Dolayısıyla bir masalın içeriği hayal gücü paravanıyla saklanan kolektif bilincin izleriyle örülüdür.

Bu çalışmada, sözü geçen kolektif bilincin izini sürme işlemi Umay Türkeş Günay'ın "Elazığ Masalları" adlı eserinde yer alan "Elma Ağacı" masalı² üzerinde olacaktır. Masal kurgusunda gerçekle olağanüstünün iç içe geçtiği görülür. Padişahın bahçesinde senede bir elma veren ağacın varlığı, padişahın üç oğlu olmasına (ona elmayı getirebilecek birileri) rağmen, bir ejderhanın her yıl gelip o elmayı almasından ötürü o elmadan yiyememesi metindeki ilk hareket noktasını oluşturur. Böylelikle ilk sorun ortaya çıkar: Elma ağacı senede neden bir elma vermekte, ejderha neden gelip meyveyi almakta ve sonuç olarak padişah neden meyveden yiyememektedir? Padişahın elmayı bu denli ısrarla elde etmek-yemek istemesinin sebebi nedir?

Kutsal sayılan ve meyvesi yendiğinde, kişiye "ölümsüzlük" kazandıran ağaçlardan birinin elma olduğunu belirten Esmâ Şimşek elmanın gerek bu yönüyle gerekse gençlik kazandırma yönleriyle Türk folklorunda özellikle masalarda geniş bir yere sahip olduğunu dile getirir(2008: 200). Şimşek; elmayı çoğalma, verimlilik, gençlik, güzellik, sağlıkla (2008: 203) birlikte anar.

Erken dönem Türk kültüründe gücü ve kudreti simgeleyen ejderhayla ilgili tasavvurların kökeni ise Asya Hunları'na kadar dayanmaktadır (Sarpkaya 2014: 505). Çin mitolojisinde imparatorluk simgesi olan ve bazen hayat iksiri efsaneleriyle ilişkilendirilen ejder bu yönüyle Türkleri etkilemiş, Türk mitolojisinde su, bolluk ve yeniden doğuşun timsali sayılmıştır (Çoruhlu 2011: 165). Bu masal hayvanı gök ve yer unsurlarına bağlı olarak Türk mitolojisi ve sanatında geniş bir uygulama alanı bulmuştur (Çoruhlu 2011: 164). Ejderhaya ilk dönem yüklenen olumlu özelliklerin zamanla olumsuz nitelendirmelere evrildiği dikkati çeker: Türklerde özellikle erken dönemlerde bereket, refah, güç ve kuvvet simgesi olarak kabul edilmiş bu efsanevi yaratık, Ön Asya kültürleriyle ilişkiye geçildiğinde bu anlamları zayıflamış ve daha çok aldedilen kötülüğün simgesi olmuştur (Çoruhlu 2011: 164). Ejderha deniz canavarının, karanlıkların kozmik sularının, gecenin ve ölümün, tek kelimeyle şekilsiz ve hayali olanın, henüz bir

² Günay, Umay Türkeş.(2011), "Elma Ağacı" Elazığ Masalları ve Propp Metodu, Ankara: Akçağ Yayınları, Sayfa:372-381. Masal metninin epizotları çalışmanın sonunda yer almaktadır.

“biçime” sahip olmayan her şeyin simgesi olan ilksel yılan figürüdür. Kozmos’un ortaya çıkabilmesi için, Ejderha’nın Tanrı tarafından mağlup edilmesi ve parçalanması gerekmiştir. (Eliade 1991: 29). Lüthi, ejderhanın, dev ahtapotların ve devcileyin olan her şeyin, bilinmeyen tehlikeli doğanın ve insanın içindeki bilinmez olan derinliklerin bir sembolü olduğunu söyler (Lüthi 1961’den aktaran Sarı-Ercan 2008: 42).

Türk kültüründe çoğalma, verimlilik, gençlik, güzellik, sağlıkla anılan elma ve ilk dönemlerde bereket, refah, güç ve kuvvet simgesi; su, bolluk, yeniden doğuşla özdeşleştirilen ejderha figürlerinde ortak paydalar bereket-verimlilik-çoğalma-bolluk ve gençlik-sağlık olarak gözükmektedir. İlaveten daha önce bahsi geçtiği üzere elma ölümsüzlük ilacı olarak da Türk kültür belleğinde yer bulur. Öyleyse ejderhanın gücünü, kuvvetini artırmak yeniden doğuşuna vesile olması için ölümsüzlük ilacı elmayı almaya geldiği söylenebilir. Üzerinde düşünülmesi gereken bir diğer nokta ağacın yılda bir meyve vermesidir. Yılda bir meyve verme, bir insanın dünyaya gelmesi için gerekli süreyi akla getirir. Jinekolojik olarak bir kadın senede ancak bir bebek dünyaya getirebilir. Ağacın yılda bir kez meyve vermesi ve onu da ejderhanın gelip alması padişah ve ejderha özelinde eril bir çatışma olarak okunabilir. Mitolojik düşüncelere göre “ejderha”, hamile kadınların içine girerek doğacak çocuğu öldürür (Beydili 2005: 192) bilgisi ve elmanın, Türk halk anlatılarında çocuk sahibi olmak isteyenlere bir çare olduğu inancı bu noktada önem kazanır. Ağaçtan elma alma, padişah ve ejderha arasında bir güç ve ölümsüzlük mücadelesi olduğu kadar bir üreme-çoğalma mücadelesi olarak da düşünülebilir.

Padişahın büyük ve ortanca oğullarının elmayı getirmeye talip olup başarılı olamaması küçük oğlunun diğerlerinden farklı olarak ok, yay ve Kur’an-ı Kerim’le mum alarak sonuca ulaşması metne yansıyan İslamik arka planlı unsurlardır. Burada başarıya ulaşmak için Allah’ın sözüyle yola çıkmanın etkisine dikkat çekilir. Ayrıca en küçük erkek kardeşin şahsında, eski mitolojik çağlar geride kaldıkça insanın şansının nasıl arttığını gösterir (Benjamin 2014: 95). Elmayı küçük kardeşin getirmesi, Türk kültüründe ocağın küçük kardeşe kalması geleneğiyle de uyum gösterir. Elmayı küçük kardeş getirmiş, üremeye-çoğalmaya

o hak kazanmış; böylece atasına(babasına), devam ettireceği nesli sayesinde ölümsüzlük kazandırmıştır. Çünkü elma bir yönüyle neslin devamını sağlayan bir özelliğe sahip iken bir yönüyle de bereketi ve bolluğu, baht açıklığını sembolize etmektedir. (Bilkan 2009: 110).

Küçük oğlan elmayı babasına teslim edip kardeşleriyle birlikte yaralı ejderhanın kan izlerini takip ederek bir dağa ulaşır. Türk mitolojisinde yüksek yerler, dağların tepeleri, sulak yerlerde bulunan ağaçlar merkez simgeciliğine işaret eder(Işık 2009:19). Kozmik dağın zirvesi yalnızca dünyanın en yüksek noktası olmakla kalmaz aynı zamanda dünyanın göbeği, yaratılışın başladığı yerdir (Eliade 1994: 29). Dağ; gerçek dünya öteki dünyanın, hayatla ölümün, gizli olanla açık olanın, merkezle periferinin sınırını oluşturur. Bu yönüyle dağ, öteki aleme açılan kapı görevini yerine getirmektedir (Bayat 2012: 223).

Küçük oğlan ve ağabeylerinin kan izlerini takip ederek dağa ulaşmaları bilinçaltına doğru yapacakları yolculuğun hazırlığıdır. Masalda ejderhanın dağ başındaki kuyudan içeri girmesi dağın gökyüzü ve yer altı arasında bir bağlantı noktası olarak algılanmaya devam ettiğini gösterir. Büyük ve ortanca kardeşler de ejderhayı takip ederek kuyuya inmek ister ancak kuyuya inmek için -kaosu çözmek için- yeterince donanımlı olmadıklarından başarılı olamazlar. Campbell 'ın deyimiyle serüvene çağrılan kişi küçük oğlandır (Campbell 2013: 63).

Dağ motifinin yer altı dünyasıyla bağlantısını masalda kuyu motifi üstlenir. “Kuyu, bilinç dışının simgesidir.”(Campbell 2013: 91) “Kuyu, her zaman bir doğumu imleyecek şekilde karsımıza çıkar.” (Işık 2009: 106). Kuyunun içinde bahçeli bir şehrin ve ortasında bir binanın tasviri Roux'nun yeraltının, yeryüzü ile gök dünyalarına göre daha geç bir dönemde hayal edildiğinin bunun da masallardaki yeraltı dünyasının daha zengin olmasının nedenlerinden biri olarak düşünülebileceği teziyle örtüşür. Yeryüzü ve göğe kıyasla insanlar tarafından daha geç kavranmaya başlanan bu bölge, insanların fazlasıyla ilgisini çekmiştir(Sodzawiczny 2003: 84). Kahraman kuyudan inerek bilinçdışına doğru yolculuğa çıkar ve kuyunun içindeki binaya girerek bilinçdışının odalarında gezinmeye başlar. Kahraman ilk iki kapının ardında gergef işleyen kızlar görür. Türk masallarında başka örneklerinin de görülebileceği bu motif büyü bir

duruma gönderme yapar. Levi-Strauss motifi Amerika’da yaşayan Arapholar arasında tespit ederek gergef işleyen kızlarla ilgili şu bilgileri verir: Kirpi dikeniyile yaptıkları gergef işleri Amerika kıtasında rastlananların en iyisi sayılan Arapholar, bu sanatlarını çeşitli gizemci uygulamalara bağımlı kılıyorlardı. İşlemeci kızlar yalnız teknik değil aynı zamanda özel bir dinsel eğitim de görüyorlardı. İşe başlamadan önce zorunlu sayılan doğaüstü yardımı alabilmek için dua etmek ve oruç tutmak zorundaydılar(Levi-Strauss 1983: 115). İlk iki odada gergef işleyen kızların yerini üçüncü odada uyuyan kız alır. Üç oğlandan sonra metinde beliren üç kız ifadeleri sayı simgeciliğinin örneklerindedir. İlk iki kız ağabeylerinin kismetini olarak gören küçük kardeş bu kız kendisi için düşünür. Kızın başucunda altın, ayak ucunda gümüş şamdan vardır. Altın ve gümüş gizemli ve hayalleri süsleyen birer varlık, bolluk ve gösteriş niteliği taşımaktadır (Bilkan 2009: 110). Başucunda altın, ayak ucunda gümüş olması Türk kültüründe başın öncelendiği mesajını verir³. İlaveten başın göğe, ayakların yere yakınlığı gök-yer sembolizmi ile birlikte düşünülebilir. Kahramanın kızın yardımıyla ejderhayı bulması ve bir sefer vurmak koşuluyla ejderhanın kafasını kesmesi, öterek doğuşun, bir başka deyişle ‘ruhsal aşamayı’ yansıtan mitolojik yolculuğun simgesel yansıma biçimlerinden biridir.” (Gökeri 1979’dan aktaran Işık 2009: 145).

Kızın olacakları önceden sezip kahramanı düşebileceği zor durumlardan kurtarmak için verdiği iki tüy mitolojik bir anlam ifade eder. At kılı yakmak şamanı öbür dünyaya götürecektir olan sihirli hayvanı çağırmak demektir (Eliade 2014: 569). Sihirli hayvan bu masalda yerini sihirli başka bir yardımcıya bırakır. Kızın, tüyleri birbirine sürtünce biri kara biri beyaz iki koçun geleceğini; beyaz koçun üstüne çıkarsa gökyüzüne kara koçun üzerine çıkarsa yedi kat yerin dibine ineceğini söylemesi hem renk hem de hayvan sembolizmi açısından önem taşır. İnan, Altaylıların bütün ruhları iki zümreye ayırdığını, bunların tös (ilk ruhlar, ezelden beri mevcut olanlar) ve yayan neme(sonradan vücut bulanlar) olduğunu söyler. Bundan sonra gene ruhlar aru(pak, temiz) veya kara(habis) ,zümrelerine

³ Mesajını tersten veren bir deyim olarak ”ayakların baş olması”, ve “dost başa düşman ayağa”

ayrılırlar (İnan 1987: 404). Ülgen hayır ilahıdır; Ülgen'in altın kapılı sarayı ve altın tahtı vardır. Dualarda ona “beyaz parlak (ak ayas), parlak hakan (ayas kaan)..” diye hitap edilir (İnan 1987: 412). Altaylılar en ağır ve elemli felaketleri, salgın hastalıkları Erlik'in faaliyetiyle alakadar bilirler(İnan 1987: 405). Erlik yeraltında kara çamurdan yapılmış sarayda oturur. Bir rivayete göre Erlik'in sarayı kara demirden olup etrafı duvarlarla çevrilmiştir (İnan 1987: 406). Gök ve yer unsurlarına bağlı olarak şamanlar da ak şaman ve kara şaman olarak ikiye ayrılmışlardır. Bunlardan kara şaman uygulamalarında daha çok kötü ruhlarla ilişkiye giren şaman olarak karşımıza çıkar (Çoruhlu 2011: 221).

Beyaz ve karanın Türk kültüründeki yerine işaret eden bu bilgilerden sonra koçun kültür tarihindeki yerine bakılacak olursa koyun ve koçun Eski Türklerde Gök Tanrı'ya sunulan kurbanlar arasında yer aldığı görülür: Günümüz Şamanist topluluklarından Beltirler, gök için düzenledikleri törenlerde beyaz koyun ya da oğlak kurban ediyorlardı. Bu nedenle gök unsuruna atfedilen bütün özellikler koyun, koç ve keçiler için de söz konusuydu. Ancak koyun ve keçi (beyaz olmayan renkler) zaman zaman yer tanrısının hayvanı da sayıldığından özellikle matem törenlerinde yere de kurban ediliyordu (Çoruhlu 2011: 185). Koç, İslamiyetten sonra güç, hakimiyet, kuvvet ve yiğitliğin simgesi olarak görülmüştür (Çoruhlu 2011: 185). Koçla benzer düşünülebilecek koyunla ilgili bilgiler beyaz koçun işlevine açıklık getirir: Beyaz koyun, yerüstü âlemini simgeler (Eberhard 2000'den aktaran Işık 2009: 147). Yani koyun, aydınlığın da simgesidir.

Ağabeyleri tarafından kuyunun dibinde bırakılan, tüyleri birbirine sürtünce biri kara biri beyaz iki koç çıkan ancak yanlışlıkla kara koçun üzerine binen küçük oğlan kendini yerin yedi kat dibinde bulur. Bu durum kahramanın yolculuğunun bitmediğinin ve aşması gereken başka engellerin varlığına işaret eder. Kahramanın bu sefer çözmesi gereken sorun suyun başını tutan ve her gün yeni bir av bekleyen ejderhayı ortadan kaldırmaktır. Yeraltından gelen su kaynakları, pınarlar, yeraltı ruhlarının dışarı çıkması için âdeta bir yol, geçiş, kapı görevi görürler. Bu bakımdan su iyisi, su başını bekleyen ejderhalar, su başını tutan dev motifleri masallarda sıkça karşımıza çıkan motiflerdir.(Duymaz 2008: 13).

Kaosun simgesi veya kaosa işaret eden ejder motifi Türk masallarında suyun önünü kesmekle yaşamı olumsuz yönde etkiler(Bayat 2012: 257). Kahraman bu sınavdan da başarı ile geçer ve hem kızını hem de ülkesini susuzluktan kurtaran padişahın dile benden ne dilersen sözüyle ödüllendirilir. Birkaç mühlet isteyen küçük oğlan bir kavağın altında uykuya dalar.

Kavak, göğe çıkmak isteyen kahraman için doğru bir seçimdir. Kuzeylerdeki Teleüt Türkleri, “kavaktan yüksek ağaç yok” derler. Göğe en çok uzanan ve göğe yakın olan ağaçtır (Radloff’tan aktaran Ögel 2006:474). Bu ağaç aynı zamanda Anka kuşunun yaşadığı yerdir. “Anka”nın yasadığı yer adına bazen “Bay Terek” bazen de “Bay Kavak” denilen, yerden göğe kadar yükselen Dünya Ağacı’nın zirvesiydi.” (Beydili 2005: 61). Anka; tüyleri güzel, boynu uzun, kendisi büyük bir kuştur. Boynu halka halinde beyaz tüylerle çevrilmiş olduğu için Anka denilmiştir. Anka; gerdanlık demektir. Anka kuşu gözle görülmeyecek kadar yükseklerde uçar. Kaf Dağı’nın tepesinde yatar (Uraz 1994: 158). Hem kavak hem Anka’nın göğe yakınlık ve uzunlukla nitelendirilmesi küçük oğlanın sonuca yakın olduğunu gösterir. Anka’nın yavrularını yılandan kurtaran kahraman, yeraltından çıkışın yolunu da bulmuş olur. Zümrüdüanka’nın kırk deve gövdesi et, kırk deve tuluğu su isteği padişahın yerine getirmesiyle yeryüzüne yolculuk başlar. Et ve su “saçı” olarak düşünülebilir. Saçı, ruhları memnun etmek, onlardan yardım görmek amacıyla yapılan kansız kurbanlardır. Yani saçının amacı, ruhun gönlünü hoş etmek ve ondan yararlanmaktır. Et ve su göçebe yaşayan bir topluluk için hayati önem taşır. İki unsurun temininin göğe çıkmak için bir şart olarak öne sunulması toplumsal değerini ortaya koyar. Zümrüdüanka kuşu et ve su ister ve onların da verdiği güç ile kahramanın dileğini yerine getirir. (Yıldırım 2004: 386). Küçük oğlanın tam yeryüzüne varacağı sırada et kalmadığı için baldırından bir parça et kesip kuşa vermesi; oğlanın topalladığını gören Anka’nın ağzından eti çıkarıp tükürüğüyle yapıştırıp dua ederek eski haline getirmesi Türk Kültür belleğinde Zümrüdüanka’ya atfedilen olağanüstü görünümlerdendir. Küçük oğlan yeraltındaki sınavını başarıyla verir ve “yeniden doğarak” yer yüzüne çıkar. Yeniden doğuş, masalın takip eden bölümlerinde

kahramanın kılık değiştirerek olayların seyrine yön vermesiyle gelişir. Bu kısımlarda yerleşik dönem etkilerinin daha yoğun olduğu görülür.

Masalın bundan sonraki kısmında küçük oğlan karşımıza Keloğlan olarak çıkar. Önce kuyumcuda sonra bir terzide iç bulur. Bu sırada ağabeyleri kuyudan en son çıkan kız yüzünden birbirine girmiştir. Kız üç dileği olduğunu bunları kim yerine getirirse onunla evleneceğini söyler. İlk dileği, altın bir tepside altın tavşanın kaçacak altın tazı erseleyecek olmasıdır. Keloğlan kuyumcu ustasından bir kilo fıstık ister. Onları yiyip keyif sürerek geceyi sabah eder. Tüyleri birbirine sürtüp Arap'ı yardımına çağırarak sorunu çözer. Bilinçaltının karanlığı ile Arap'ın teni arasında bir paralellik vardır. Kahraman, bilinçaltının karanlığındaki yolculuğunda bilincin aydınlığına giden yolda Arap'ın rehberliğinde ilerler. Arap, masalın bu bölümünde kahramana yardımcı, olumlu özellikleriyle karşımıza çıkmaktadır(Işık 2009:182). Kızın ikinci isteği makasla kesilmeyecek iğneyle dikilmeyecek fıstık kabuğuna girip çıkacak bir elbisedir. Keloğan terzi ustasından bir kilo fıstık ister. Yiyip içip keyif çatarak geceyi sabah eder. Sabah olunca da kızın isteğini Arap'a getirtir. Fıstık masal için yeni bir unsur sayılabilir. Tarafımızca incelenen diğer masalarda fıstığa yer veren başka bir örnek tespit edilememiştir. Fıstık anlatıya, anlatıcının kişisel bir katkısı olarak görülebilir. Kızın son isteği iki kardeşin cirit oynamasıdır. Kız kazananla evlenecektir. Ciritin geleneksel bir spor olarak anlatıda yer bulur. Ayrıca bir kahramanlık gösterme alanıdır. Keloğlan bir dereye girip tüyleri birbirine sürtüp Arap'ı çağırır, ondan beyaz atla beyaz elbise ister; beyaz elbisesiyle meydana çıkıp büyük kardeşini yener. İkinci gün Keloğlan siyah bir atla siyah elbise ister, Arap'ın getirdiği siyah elbiseyle meydana çıkan Keloğlan ortanca kardeşini alt eder. Beyaz ve siyah renklerinin ve Arap'ın Türk kültüründeki yerinin bahsi daha önce geçmiştir. Beyaz elbiseyle büyük kardeşi, siyah elbiseyle ortanca kardeşini yenmesi beyazın yerle siyahın yeraltıyla birlikte özdeşleştirildiği akla getirildiğinde kahramanın her iki dünyada da galip olduğu sonucunu düşündürür. Masal kırk gün kırk gece süren bir düğünle son bulur.

Senede bir elma veren ağaç ve elmayı alan bir ejderhayla mücadeleyle başlaya masal; elmanın ölümsüzlük, çoğalma, verimlilik, güzellik, ejderhanın ise

su, bolluk, yeniden doğuş, bereket, refah, güç, kuvvet ve aynı zamanda tehlikeli doğa, iç dünyanın bilinmez derinlikleri olarak nitelendirilen özelliklerini karşı karşıya getirir. Padişah-elma-ejderha olarak ortaya çıkan ilk ilişki yılda bir elma veren ağaçla, yılda bir çocuk dünyaya getiren kadını anımsatarak anlatıda yer bulur. Elmaya sahip olma bu bağlamda bir güç ve ölümsüzlük mücadelesi olduğu kadar padişah ve ejderha arasında bir çoğalma mücadelesi olarak da okunabilir. Ejderhayı alt edenin padişahın küçük oğlu olması, padişah ve oğlu arasında neslin devamıyla ilgili bir çekişmeyi de akla getirebilir. Küçük oğulun elmayı getirmesi Türk kültüründe ocağın küçük erkek çocuğa kalması geleneğiyle de örtüşür. Babasının ocağını devam ettirecek olan küçük oğlan bolluk, bereket getirecek; neslin devamını sağlayacak meyveyi babasına teslim ederek bu işlevini pekiştirmiş olur. Metnin devam eden kısım küçük oğlanın çıktığı yolculuktan dönüşerek geri dönmesi üzerine kuruludur. Masalda yer alan dağ ve kuyu motifleri bu yolculuğa işaret eder. Kuyuda yer alan yer altı şehri, gergef işleyen kızlar, uyuyan güzel motifleriyle anlatı mitolojik unsurlarla örülmeye devam eder. Sayı simgeciliğinin izlerinin de görüleceği bu kısımlar; altının baş ucu gümüşün ayak ucunda durması sebebiyle yer-gök sembolizmini ve göğün öncelendiğini de akla getirir.

Anlatıya dahil olan ve birbirine sürtülünce kahramana yardımcı olacak fırsatlar yaratan iki tüy, önce siyah ve beyaz koçun ortaya çıkışına; masalda yer alan bağlam itibariyle kahramanı beyaz koçla yeryüzüne siyah koçla yerin yedi kat dibine gönderecek bir işlev üstlenir. Burada renklere yüklenen anlamların yanı sıra koçun Gök Tanrı'ya sunulan kurbanlar arasında sayılması da önem kazanır. Masalın ilerleyen bölümlerinde tüyler birbirine sürtülünce ortaya çıkan yardımcı ise Arap'tır. Kahramanı yerin yedi kat altında başka bir ejderha bekler. Burada ejderha su kaynaklarının koruyucusu olarak belirir. Ejderhayı yenen kahraman suyun yani yaşam kaynağının da sahibi olur. Yerin yedi kat dibinde başından bu olaylar geçen kahramanın yeryüzüne çıkabilmesi için göğe yakın olan ağaç kavak ve boynu uzun Anka anlatıya dahil olur. Masalın sonlarında kahramanın beyaz ve siyah elbiselerle galip gelmesi siyah ve beyaz renklerin Türk kültüründe edindiği yer itibariyle yer altı ve göğe gönderme yapar. Bu durumda kahraman iki dünyada

da galip gelmiştir. Kırk gün kırk gece süren düğün önce elma, sonra suya sahip olarak çoğalmaya ve yaşamın kaynağına sahip olan kahraman için nihai bir hedef olarak belirir.

Başlarken masalların hem geçmiş zaman bilgelikleri hem de bilinç ve bilinçaltının insanlığın hangi problemlerine ne cevaplar verdiğine dair büyümlü anlatılar olduğu üzerinde durulmuştu. Bu anlatıda problem ve çözümün ana omurgasını üremeye, neslin devamına sahip olmanın bir aile için önemi, buna sahip olabilmek için imkansızların imkanı hale gelmesi, küçük kardeşe bu bağlamda düşen sorumluluklar ve sorumlulukları üstlenip mücadeleye girişen küçük oğlanın zaferi oluşturur. Başlangıçta neslin devamının tehlikeye girmesi sorunu; neslin devamının bir basamağı olan evlilikle çözüme kavuşturulmuştur.

“Elma Ağacı” Masalının Epizotları

1.Ülkenin birinde bir padişah, padişahın üç oğlu ve bahçelerinde her yıl bir elma veren bir elma ağacı vardır.

2.O elmayı da her yıl bir ejderha gelip alır.

3.Padişah bu durumu oğullarına şikayet eder, önce büyük oğlu sonra ortanca oğlu ejderhayı öldürmeye niyetlenir ancak başarılı olamaz.

4.Padişahın küçük oğlu ok, yay ve Kur'an-ı Kerim alarak ejderhanın karşısına çıkar, ejderhayı yaralayarak elmayı alır ve babasına teslim eder.

5.Yaralı ejderhanın etrafı daha çok zarar vereceğini düşünen küçük kardeş ejderhanın peşine düşer. Büyük ve ortanca kardeşleri de ona eşlik eder.

6.Ejderhanın kan izlerini takip ederek bir dağa oradan da bir kuyuya varırlar. Büyük ve ortanca kardeşler kuyunun dibine inmeyi başaramaz; küçük kardeş kuyuya iner.

7.Küçük kardeş kuyunun dibinde şehir gibi koca bir yer ve bahçenin ortasında bir bina görür. Binaya girer. İlk iki odada gergef işleyen kızlar üçüncü odada uyuyan bir kız görür.

8.Kız, oğlana ejderhayı bulmasında yardım eder. Oğlan ejderhayı öldürür. İlk iki kız büyük ve ortanca kardeşlerinin üçüncü kızını kendi kısmeti olarak düşünür ve onlarla birlikte kuyunun dibine gelir.

9.İlk iki kız kardeşleri yukarı çeker. Üçüncü kız oğlana önce onun çıkması için yalvarır. Ancak oğlanı ikna edemez. Şayet bir aksilik olursa ona yardım etmesi için oğlana iki tüy verir. Tüyleri sürtünce biri kara biri beyaz iki koç gelecektir. Oğlan beyaz koça binerse gökyüzüne kara koçun üzerine binerse yerin yedi kat dibine inecektir.

10.Kardeşleri son kız da yukarı çeker; ancak onu diğer kızlardan daha güzel bulup kardeşlerini kıskanır ve oğlanı kuyunun dibinde bırakır; babalarına oğlanı ejderhanın parçaladığını söylerler.

11.Oğlan kuyuda aklına tüyler gelir. Tüyleri birbirine sürter, koçlar ortaya çıkar. Oğlan yanlışlıkla kara koçun üzerine biner ve yerin yedi kat dibine iner.

12.Bu sırada büyük ve ortanca kardeşleri, üçüncü kız için kavga eder; kız kırk gün yas süresi ister, sonra cevabını vereceğini söyler.

13.Oğlan yerin yedi kat dibinde bir şehir görür, bir evin kapısını çalar. Ev sahibinden su ister. Suyun dibine kurt düştüğünü gören oğlan; çeşmenin başını tutan bir ejderhanın varlığını öğrenir.

14.Ejderha her gün bir kişiyi yemekte, o esnada şehirdekiler kapılarını doldurmaktadır.

15.Oğlan gece orada yatar, sabah kılıcını kuşanıp çeşmenin yanına gider. Padişahın kızı da siyahlar giyinmiş halde oradadır. Kıza onu kurtaracağını söyler ve ejderhanın yanına giderler.

16.Karşısında iki kurban gören ejderha sevinir ancak oğlan kılıcını çekip ejderhanın boynunu vurur. Kız orada elini kana bulayıp oğlanın sırtına bir işaret koyar ve evine gider.

17.Padişah olan kızın babası, kızını kurtaran adamı bulmak için işe koyulur. Sonunda oğlan bulunur. Padişah ona dileğini sorar. Oğlan birkaç gün mühlet ister.

18.Bir öğle sıcağında bir kavağın gölgesinde atarken bir kuş sesi duyar. Anka'nın yavrularını yilandan kurtarır. Anka, oğlana dileğini sorar. Oğlana yeryüzüne çıkmayı diler.

19.Anka bunun karşılığında oğlandan kırk deve gövdesi et, kırk deve tuluğu su ister. Oğlan bunları daha önce ona dileğini soran padişahın ister. Padişah istediklerini verir. Oğlan da aldıklarını Anka'ya götürür.

20.Oğlan Anka'ya gık dedikçe su, gık dedikçe et vererek yeryüzüne yaklaşır. Et biter, yol bitmez. Oğlan son parçayı da baldırından koparıp verir.

21.Oğlanı yeryüzüne indiren Anka, onun sendelediğini görünce dinin altındaki et parçasını çıkarıp kestiği yere bir dua okuyarak yapıştırır.

22.Oğlan babasının memleketine gelir. Keloğlan ılığına girip bir kuyumcunun yanında işe başlar.

23.Bu sırada üçüncü kız, büyük ve ortanca kardeşlere üç dileğinin olduğunu, hangisi bunları yerine getirirse onunla evleneceğini söyler. İlk dileği altın bir tepside altın tavşanın kaçıp altın tazının onu erselemesidir. Padişah tüm kuyumculardan bu dileği yerine getirmelerini ister.

24.Keloğlan ustasına bu işin üstesinden geleceğini söyler ve kızın ona verdiği tüyleri birbirine sürtünce bir Arap çıkar. Arap , Keloğlan'ın isteği olan tepsiyi getirir.

25.Kızın ikinci isteği makasla kesilmeyecek, iğneyle dikilmeyecek, fıstık kabuğuna girip çıkacak bir elbisedir.

26.Keloğlan da bu sırada kuyumcunun yanından çıkıp bir terzinin dükkanında işe başlar.

27.Keloğlan gene Arap'ın yardımıyla bu isteği de yerine getirir.

28.Kızın üçüncü dileği iki kardeşin cirit oynamasıdır. Kazananla evlenecektir.

29.Keloğlan bu sefer Arap'tan beyaz bir atla beyaz bir elbise ister. Cirit meydanına gider ve büyük kardeşini yener.

30.Ertesi gün Arap'tan siyah bir atla siyah bir elbise ister. Cirit meydanına gider ve ortanca kardeşini yener.

31.Askerler onu yakalayıp padişahın huzuruna çıkarırlar. Oğlan, babasına kendini tanıtır. Babasından kardeşlerine bir şey yapmamasını ister.

32.Kırk gün kırk gece düğün yapılır.(Günay 2011: 372- 381).

KAYNAKÇA

- Bayat, Fuzuli.(2012), Türk Mitolojik Sistemi 2, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Benjamin, Walter.(2014), Son Bakışta Aşk, İstanbul: Metis Yayınları.
- Beydili, Celal.(2005), Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük, Ankara: Yurt Kitap-Yayın.
- Bilkan, Ali Faut.(2009), Masal Estetiği, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Camphell, Joseph.2013), Kahramanın Sonsuz Yolculuğu, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Çoruhlu, Yaşar.(2011), Türk Mitolojisinin Ana Hatları, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Duymaz, Ali. (1998), *Anadolu ve Balkan Türklerinin Halk Anlatmalarında Mitolojik Bir Kuş: Zümrüdü Anka*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt: 1 Sayı: 1, Sayfa:91-97.
- Eliade, Mircea.(1991), Kutsal ve Dindışı, Ankara: Gece Yayınları.
- (1994), Ebedi Dönüş Mitosu, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- (2014), Şamanizm, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Fromm,Erich.(2014), Rüyalar Masallar Mitler, İstanbul:Say Yayınları.

- Günay, Umay Türkeş.(2011), Elazığ Masalları ve Propp Metodu, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Işık, Neşe.(2009), Türk Masallarının Sembolik Açıdan Çözümlemesi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- İnan, Abdülkadir.(1987), Makaleler ve İncelemeler, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Levi-Strauss, Claude.(1983), Din ve Büyü, İstanbul: Yol Yayınları.
- Ögel, Baheddin.(2006), Türk Mitolojisi, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ölçer, Evrim.(2003), Türk Masallarında Toplumsal Cinsiyet ve Mekan İlişkisi, Ankara: Bilkent Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.
- Sarı,Ahmet.-Ercan, Cemile A.(2008), Masalların Psikanalizi, İstanbul: Salkımsöğüt Yayınları.
- Sarpkaya, Seçkin.(2014),*Türkiye Sahası Efsanelerinde Ejderha*, Yılan Kitabı, Editör: Emine GürsoyNaskali. İstanbul: KİTABEVİ, Sayfa: 505-519.
- Sodzawiczny, Magdalena.(2003), Türkiye Masallarında Şamanizm Öğeleri, Ankara: Bilkent Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Şimşek, Esmâ.(2008), *Ölümsüzlük İlacı Elma*, Turkish Studies, Cilt:3, Sayı:5, Sayfa:193-204.
- Uraz, Murat.(1994), Türk Mitolojisi, İstanbul: Düşünen Adam Yayınları.
- Yıldırım, Nilüfer.(2004), Anadolu Masallarında Şamanizm İzleri, Elazığ:Fırat Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.